

CEZA MUHALEMESİNDE TANIK BEYANININ DELİL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ*

Evaluation of Witness Testimony as Evidence in Criminal Procedure**

Dr. Metin KÖSE***

ÖZET

Ceza muhakemesinde maddi gerçeğin bulunmasının ve hukuk düzeni açısından doğru bir karar verilebilmesinin öncelikli şartı, delillerin sağlıklı bir şekilde ortaya konulup değerlendirilmesidir. Deliller duruşmada hükmün oluşmasına katkı sağlayacak süjelerin önüne konur ve tartışmaya açılır. Hâkim duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delilleri akıl yürütmek suretiyle serbestçe değerlendirerek vicdani kanaatini oluşturur. Bu bağlamda, hâkim tanık beyanının delil değerini belirlemek için tanıklığın içeriği ile tecrübe kurallarını karşılaştırır. Hâkim, tecrübe kurallarına dayanarak yaptığı değerlendirme sonucunda gerçeğe uygun olduğu kanaatini edindiği tanık beyanını delil olarak kabul eder ve onunla hüküm verir. Güvenilir bulmadığı veya genel bilinen gerçeklere, hayat tecrübelerine aykırı gördüğü tanık beyanını ise delil olarak kabul etmez.

---

* Bu makale, “Ceza Kovuşturmasında Delillerin Ortaya Konulması ve Değerlendirilmesi” adlı doktora tezinden türetilmiştir.

** This paper is based on an PhD study titled “Submitting and Evaluation of Evidence in Criminal Prosecution”.

*** MEB, Eskişehir Yunussemre Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, kosem.mkose@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5937-933X

Makale Geliş Tarihi:06.01.2019

Makale Kabul Tarihi:01.04.2019

Bu çalışmada “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Olarak Değerlendirilmesi” başlığı altında tanık beyanının ortaya konulması, tartışılması ve gerçeğe uygunluk bakımından değerlendirilmesi ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Tanık beyanı, Tanıklıktan çekinme, Tanığa soru yöneltilmesi, Tanıkların yüzleştirilmesi, Tanık beyanının değerlendirilmesi

ABSTRACT

In criminal procedure, primary requirement of obtaining particular truth and making right decision is submitting and evaluating evidence accurately. Evidence must be presented to who may contribute to the constitution of the verdict and discussion must be started. Judge should conclude his/her moral certainty through reasoning discussed evidence in the trial with free evaluation of the evidence. In this context, the judge compares the content of the witness with the rules of experience to determine the evidence value of the witness testimony. As a result of his evaluation based on the experience rules the judge accepts the witness testimony, which he considered truthful, as evidence and judges with it. The judge doesn't accept the witness testimony that is incredible or contrary to commonly known facts and human experiences, as evidence. In this study, under the title of “Evaluation of Witness Testimony As Evidence in Criminal Procedure” submission, discussion and evaluation of the witness testimony was investigated.

Keywords: Witness testimony, Refraining from testimony, Posing questions to witness, Confronted of witnesses, Evaluation of witness testimony.

GİRİŞ

Ceza muhakemesi hukuku literatüründe sıklıkla vurgulandığı üzere, günümüz ceza muhakemesinin temel amacı, bireylerin haklarına saygılı şekilde maddi gerçeği bulmak suretiyle cezai uyumsuzluğu çözmektir. Maddi gerçeğin bulunmasının ve hukuk düzeni açısından doğru bir karar verilebilmesinin öncelikli şart ise, delillerin sağlıklı bir şekilde ortaya konulup değerlendirilmesidir.

Ceza muhakemesinde ispat edilecek hususun geçmişteki olaylara ilişkin olması, bu olayların ortaya çıkacağı zamanın ve şartların önceden bilinmemesi-

si², dolayısıyla delillerin önceden hazırlanamaması, vicdani ispat sisteminin benimsenmesine neden olmuştur³.

Vicdani ispat sisteminde delil tür, biçim ve sayısında bir sınırlandırma olmadığı gibi⁴, hâkim delilin ispat gücünü herhangi katı bir kurala bağlı olmaksızın serbestçe değerlendirir⁵. Bu itibarla, tanık beyanlarını serbestçe değerlendiren hâkim, önüne gelen bir olayda üç tanığın beyanını inandırıcı bulmayıp, gerekçesini göstererek aksi yönde açıklamalarda bulunan tek tanığın beyanını inandırıcı bulabilir⁶. Keza hâkim gerekçesini göstererek, bir olayda yeminsiz dinlenen bir tanığın beyanını, yeminli olarak dinlenen bir tanığın beyanından üstün tutabilir⁷. Hâkim, çelişkili tanık beyanlarından hangisine değer tanıyacağı konusunda da gerekçelendirmek kaydıyla serbesttir⁸.

Tanık beyanı, doğrudan delil olduğu hallerde, olayı doğrudan yansıtmaması nedeniyle temsil niteliği yüksek, ancak güvenilirliği tartışılabilir bir delildir⁹. Tanık beyanının ancak bir bölümünün doğru olduğu; geri kalanının ise, yalandan veya hatadan kaynaklı olarak yanlış olabileceği psikolojik olarak saptanmıştır¹⁰. Öncelikle, tanık istemeyerek hataya düşebilir ve yanlış beyanda bulunabilir. Tanık iyi hatırlayamadığı şeyleri uydurabilir ve buna kendisi de inanır. Tanık yanlış duymuş da olabilir ya da kimi zaman çevredekilerin etkisiyle görmediği, duymadığı şeyleri gördüğünü, duyduğunu sanabilir. Tanık kimi zaman

² N. Toroslu ve M. Feyzioğlu (2006). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi, s. 168.

³ E. Yurtcan (2004). *Ceza Yargılaması Hukuku*. İstanbul: Kazancı Yayınları, s. 350.

⁴ Y. Ünver (2006). Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız. *Ceza Hukuku Dergisi*, 1 (2), s. 107.

⁵ W.R. Clemens (1961). *Germany. The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*. Northwestern University. <http://www.jstor.org/stable/1141107>. 52 (3), s. 277 (erişim tarihi: 27. 07. 2012).

⁶ Ünver, 2006, s. 106.

⁷ Yurtcan, 2004, s. 125; Toroslu ve Feyzioğlu, 2006, s. 169.

⁸ Y. Ünver (1996). Ceza Yargılaması Hukukunda İspata İlişkin Bir Yargıtay İBK'nın İncelenmesi. *İHFM*, 55 (1-2), s. 195.

⁹ O. Atalay (2009). Delil Kavramı Üzerine. *Haluk Konuralp Anısına Armağan, C.2*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 135.

¹⁰ M.T. Yücel (1991). Ceza Adaletinde Tanık Üzerine. *Ankara Barosu Dergisi*, (5), s. 737.

da telkin edici soruların etkisiyle kendisini dinleyen kişinin soru sorma tarzı yüzünden hataya düşmüş olabilir¹¹.

Geçmişte yaşanmış olayın bugün gerçeğe uygun biçimde temsil edilebilmesi için tanık beyanının gerçeğe uygunluğunun büyük bir özen ile tespit edilmesi gerekir. “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Olarak Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışmada tanık beyanının ortaya konulması, tartışılması ve gerçeğe uygunluk açısından değerlendirilmesi konuları ele alınmıştır.

I. TANIK BEYANININ ORTAYA KONULMASI

Delillerin ortaya konulması, duruşmada geçmiş olayların ve tecrübe kullarlarının aydınlatıldığı bölümdür¹². Bu bölümde delillerin içeriklerini, yani bunların önemli olaylara ilişkin verebilecekleri bilgiyi öğrenme faaliyeti gerçekleştirilir¹³. Tanık beyanının ortaya konulması genel olarak tanığın dinlenerek söyleyeceklerini açıklaması imkânının verilmesi¹⁴ şekilde gerçekleştirilir¹⁵.

A. Tanığın Dinlenmesi

1. Duruşmada Hazır Olan Tanığın Bizzat Dinlenmesi

Tanıklık devlete karşı yerine getirilmesi gerekli bir görev olarak kabul edildiği için tanıkların, tanık oldukları olay hakkında beyanda bulunma zorunluluğu vardır¹⁶. Kendisine usulüne uygun olarak çağrı yapılan tanık mahkemenin

¹¹ N. Kunter, F. Yenisey ve A. Nuhoglu (2006). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Arıkan Yayınevi, s. 638.

¹² A.K. Yıldız, (2002). *Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 180.

¹³ B. Kantar (1957). *Ceza Muhakemeleri Usulü*. Ankara, s. 259.

¹⁴ “Hâkim kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Dayanılan beyan delili ise, beyanda bulunan kişinin taraflara soru sorma hakkı da tanınarak huzurda dinlenmesi gerekir. Satmak için uyuşturucu madde kullanmak suçunda, beyanı hükme esas alınan kişinin huzurda tanık olarak dinlenmesi ve sonucuna göre fiilinin "satmak için uyuşturucu madde bulundurma" ya da "kullanmak için uyuşturucu madde bulundurma" suçlarından hangisini oluşturduğu tartışılarak sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerekir.”. Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 6.3.2012 tarih ve 2009/3321 Esas ve 2012/3370 Karar sayılı kararı. Kazancı Hukuk Otomasyon Programı İçtihat Bilgi Bankası. <http://www.kazanci.com.tr> (erişim tarihi: 06.02.2015)

¹⁵ Kunter, Yenisey ve Nuhoglu, 2006, s.1207.

¹⁶ Ş. Canpolat, Ş. (1974). *Usul Hukukunda Tanık ve Psikolojisi*. Adana: Kemal Matbaası, s. 35.

gösterdiği yer ve saatte orada bulunmak zorundadır¹⁷. Bu zorunluluk tanıklıktan çekinme hakkı olanlar için de geçerlidir. Çünkü tanık ancak mahkeme huzurunda çekinme hakkını beyan edebilecek ve mahkeme çekinme hakkının bulunduğunu bu şekilde tespit edebilecektir. Davete uyan tanık beyanda bulunmak zorundadır¹⁸.

Duruşmanın başında sanığın ve müdafininin hazır bulunup bulunmadığı, çağrılmış tanık ve bilirkişilerin gelip gelmedikleri saptandıktan sonra duruşma salonundan dışarı çıkarılan tanıklar¹⁹ dinlenmek için içeri alınır (CMK 191/1-2). Bütün tanıklar mümkün olduğunca aynı oturumda dinlenmelidir. Böylelikle tarafların öncekilere sorulan soruları öğrendikten sonra diğerlerine talimat vermesi engellenebileceği gibi, tanıkların yanlışı veya varsa yalanları tespit edilebilir²⁰. Her tanık ayrı ayrı ve daha sonraki dinlenecek tanıklar yanında bulunmaksızın dinlenir (CMK m. 52/1). Bir tanık dinlenirken, kendisinden sonra dinlenecek tanıklar duruşma salonunda bulunmamalıdır. Ancak dinlenen tanık başka tanıkların dinlenmesinde hazır bulunabilir²¹. Bu şekilde her tanık diğerine yöneltilen soruyu ve verilen cevabı öğrenmeden dinleneceği için, tanıkların birbirlerini etkilemelerinin önüne geçilmiş olur²². Mahkeme başkanı, önce dinlenmiş bir tanığın mahkeme salonunda bulunmasının, sonra dinlenecek tanığın ifadesinin samimiyetini ihlal edebileceği kanaatini edinirse, önceki tanıkları geçici

¹⁷ Cumhurbaşkanı dışında (CMK m. 43/4) ülkede yaşayan herkes, tanıklıktan çekinme hakkına sahip olsa dahi, tanıklık yapmak üzere usulüne uygun olarak çağrıldığında kendisini çağıran kişi veya makam önüne gelmek zorundadır. Bu zorunluluk tanıklığın toplumsal ve kamusal bir görev olmasından kaynaklanmaktadır. Toroslu ve Feyzioğlu, 2006, s. 178. Belirtmek gerekir ki, bu durum ülkede yaşayan yabancılar için de geçerlidir. Yurtcan, 2004, s. 368.

¹⁸ A. Önder (1963). *Ceza Muhakemeleri Hukukunda Şahitlikten Çekinme Hakkı. İHFM*, 29 (4), s. 866-877; Tanık, kanun hükümleri çerçevesinde beyanda bulunması için zorlanabilir. M. Hannibal and L. Mountford (2002). *The Law of Criminal and Civil Evidence Principles and Practice*. Longman, p. 280.

¹⁹ Tanığın duruşma salonunda kalması halinde sorgulanan sanığı ve diğer tanıkları dinleyecek olmasından dolayı, anlatılanlardan etkilenecek ifadesini yeni baştan şekillendirme olasılığı bulunur. Ayrıca bu sayede, yalan beyanda bulunmayı amaçlayan tanık bunu mahkemenin tespit edemeyeceği derecede tutarlı bir hale getirme olanağına sahip olacaktır. M. Feyzioğlu (1996). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık*. Ankara: US-A Yayıncılık, s. 316.

²⁰ M.R. Belgesay (1949). Davaların Uzamasının Sebepleri Üzerine Bir İnceleme. *İHFM*, C. 15, s. 655.

²¹ B. Öztürk vd. (2009). *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 287.

²² M. R. Belgesay (1951). *HUMK Şerhi, İspat ve Hüküm Teorileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, s. 107; F. Erem (1987). *Adalet Psikolojisi*. Ankara: Sevinç Matbaası, s. 380; Darbyshire, P. (1995). *English Legal System in a Nutshell*. London: Sweet&Maxwell, p. 80.

olarak salondan çıkartabilir²³. Bu durumda salondan ayrılan tanıkların dışarıda sırasını bekleyen tanıklarla temas edebileceği göz ardı edilmeyerek, teması engelleyici gerekli tedbirler alınmalıdır²⁴.

Tanıkların dinlenmesi sırasındaki görüntü veya sesler kayda alınabilir. Ancak; mağdur çocukların, duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilerin tanıklığında bu kayıt zorunludur (CMK m. 52/3).

Tanık dinlenmek için içeri alındıktan sonra ilk iş olarak kim olduğu tespit edilir. Mahkeme huzuruna gelen tanık sosyal hayattan tecrit edilmiş bir varlık değildir; aksine, sosyal hayata çeşitli bağlarla bağlı bir bireydir. Taraflarla tanık arasında aile bağı, kan birliği, menfaat bağı gibi dayanışma hissi doğuran ilgilerin bulunabileceği hiçbir zaman unutulmamalıdır²⁵. Davada menfaat ve ilgisi bulunan tanıktan tarafsız ve gerçek bir tanıklık beklemek oldukça güçtür²⁶.

Tanığa ilk önce adı, soyadı, yaşı, işi ve yerleşim yeri, işyerinin veya geçici olarak oturduğu yerin adresi, varsa telefon numarası sorularak kimliği tespit edilir (CMK m. 58/1). Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarda tanık olarak dinlenecek kişilerin kimliklerinin ortaya çıkması kendileri veya yakınları açısından ağır bir tehlike oluşturacaksa kimlikleri saklı tutulur. Kimliği saklı tutulan tanık, tanıklık ettiği olayları hangi sebep ve vesile ile öğrenmiş olduğunu açıklamakla yükümlüdür (CMK m. 58/2).

Tanığın kim olduğunun tespit edilmesinin ardından sanık hazır ise tanığa gösterilir, değilse kimliği açıklanır (CMK m. 59/1). Sanığın tanığa gösterilmesinde veya kimliğinin açıklanmasındaki gaye, tanığın kiminle ilgili ifadesine

²³ M.T. Taner (1955). *Ceza Muhakemeleri Usulü*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 203.

²⁴ Feyzioğlu, 1996, s.321.

²⁵ Akraba veya yakın olmak, düşman olmak, kötü şöhret sahibi olmak ya da daha önceden yalan tanıklık suçundan mahkum edilmiş olmak, tanıklığa engel değildir. Muhakemede üçüncü kişi konumunda olan herkes tanık olabilir. Küçük çocuklar veya akıl hastaları da tanık olarak beyanda bulunabilir. Tanıklık için ehliyet şartı aranmaz. Yeter ki tanık, muhakeme konusu olayı algılama ve bununla ilgili bilgileri aktarabilme yeteneğine sahip olsun. Kantar, 1957, s.70; B. Öztürk ve M.R. Erdem (2008). *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 392; Toroslu ve Feyzioğlu, 2006, s.176; Yurtcan, 2004, s.440.

²⁶ N.K. Eğilmez (1955). Şahadet ve Şahidin Psikolojisi. *ABD*, (1), s. 401.

başvurulduğunun açıkça anlamasını sağlamaktır²⁷. Bu aşamada mahkeme başkanı veya hâkim tarafından tanığa tanıklık yapacağı olayla ilgili olarak bilgi verilir²⁸. Bu bağlamda tanığa dinlenmesinden önce gerçeği söylemesinin önemi, gerçeği söylemesi hususunda yemin edeceği, gerçeği söylememesi halinde yalan tanıklık suçundan dolayı cezalandırılacağı anlatılır. Ayrıca duruşmada mahkeme başkanı veya hâkimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceği söylenir (CMK m. 53). Dava tanığa anlatılırken tanığın anlayabileceği bir dil ve objektif bir üslup kullanılmalı, yönlendirme ve telkinden kaçınılmalıdır²⁹.

Tanığa davanın anlatılmasından ve sanığın gösterilmesinden sonra, tanıklıktan çekinebilecek olan kimselere, dinlenmeden önce tanıklıktan çekinebilecekleri bildirilir. Bu kimseler, dinlenirken de her zaman tanıklıktan çekinebilirler (CMK m. 45). Ceza muhakemesinde tanıklık yapmak zorunlu olmakla birlikte, çeşitli sebeplerle belirli kişilere kısmen ya da tamamen beyanda bulunmaktan çekinme hakkı ya da zorunluluğu tanınmıştır³⁰.

Tanıklıktan çekinme halleri Ceza Muhakemesi Kanunu'nda belli hısımlık ilişkileri sebebiyle tanıklıktan çekinme³¹ (CMK m. 45), kendisi ve yakınları aleyhine tanıklıkta bulunmaktan çekinme (CMK m. 48) ve meslek ve uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinme (CMK m. 46) biçiminde düzenlenmiştir. Olayın tanıkları, hakkında soruşturma yapılan bir sanığın yakınları ise, onun cezadan kurtulması düşüncesinde olacaklardır. Bu kimseler, tanık olarak dinlenmeleri halinde doğru söyleme zorunluluğu ile yakınına cezadan kurtarma isteği arasında kalacaklardır³². Aile içindeki düzenin bozulmamasına ve aile bütünlüğünün korunmasına önem verilerek³³ bir takım yakın akrabalık ve aile ilişkisi içinde bulunan kimseler doğru söylemek görevi ile vicdanları arasında mücadeleye

²⁷ H. Çolak (2007). *Ceza Yargılaması Hukukunda Çapraz Sorgu*. Ankara: Bilge Yayınevi, s. 139.

²⁸ Taner, 1955, s.202.

²⁹ Çolak, 2007, s.139.

³⁰ Önder, 1963, s.879.

³¹ Bu kapsamda, şüpheli veya sanığın nişanlısı, evlilik bağı kalmasa bile eşi, kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyu, şüpheli veya sanığın üçüncü derece dahil kan veya ikinci derece dahil kayın hısımları ve aralarında evlâtlık bağı bulunanlar tanıklıktan çekinebilir (CMK m. 45).

³² Canpolat, 1974, s.35.

³³ Önder, 1963, s.884.

zorlanmamış³⁴, kendilerine tanıklıktan çekinme hakkı tanınmıştır³⁵. Ayrıca tanığa, kendisini veya hısımlık ilişkileri sebebiyle tanıklıktan çekinebilecek yakınlarını ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olan sorular yöneltildiğinde, ifadeden bir sonuç alınamayacağı ve tanığın yalan söyleyebileceği çok muhtemel görüldüğü için de çekinme hakkı tanınmıştır³⁶. Ancak, bu halde tanınan çekinme hakkı tanıklıktan tümüyle çekinme şeklinde değil, kısmi bir çekinmedir. Tanık sadece kendisi veya yakınları aleyhine sonuç doğurabilecek nitelikteki sorular bakımından çekinebilir³⁷. Bunun dışındaki konularda ise tanıklık yapmak zorundadır³⁸. Nihayet sır saklama yükümlülüğü olan meslek gruplarını korumak³⁹ ve ihtiyaç sahibi kişilerin sırlarının açıklanması korkusu taşımaksızın rahatlıkla bu kimselere başvurulabilmelerini sağlamak için⁴⁰ bu meslek gruplarına meslekleri ve sürekli uğraşları sebebiyle tanıklıktan çekinme zorunluluğu getirilmiştir.⁴¹

Gerçekte tanıklıktan çekinme hakkı olmayan bir tanığa, bu hakkının var olduğu kanısıyla, yanlış olarak tanıklıktan çekinme hakkının bulunduğu bildirilmiş ve yanlış bilgilendirme dolayısıyla tanık beyanda bulunmaktan çekinmişse, tanığın esasa ilişkin beyanda bulunmamış olması hükmü etkilemiş olabilir. Dolayısıyla, burada bir istinaf sebebinin varlığından söz edilir⁴².

³⁴ F. Erem (1973). *Ceza Usulü Hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 372.

³⁵ Canpolat, 1974, s.35.

³⁶ Taner, 1955, s.193.

³⁷ Örneğin, çocuk düşürme suçundan sanık bir hekimin yargılanması sırasında bir kadın tanığa, bu hekimin ona da çocuk düşürtüp düşürtmediğinin sorulması halinde, bu tanık kadının vereceği cevap kendisinin de çocuk düşürtme suçundan kovuşturulmasını mümkün kılabileceğinden soruya cevap vermekten çekinebilir. Yurtcan, 2004, s.370.

³⁸ V.Ö. Özbek (2005). *CMK İzmir Şerhi*. Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 182.

³⁹ N. Centel ve H. Zafer (2005). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi, s. 210.

⁴⁰ Özbek, 2005, s.176.

⁴¹ Buna göre, avukatlar veya stajyerleri veya yardımcıları, bu sıfatları dolayısıyla veya yüklenedikleri yargı görevi sebebiyle öğrendikleri bilgiler hakkında; hekimler, diş hekimleri, eczacılar, ebeler ve bunların yardımcıları ve diğer bütün tıp meslek veya sanatları mensupları, bu sıfatları dolayısıyla hastaları ve bunların yakınları hakkında öğrendikleri bilgiler hakkında; malî işlerde görevlendirilmiş müşavirler ve noterler bu sıfatları dolayısıyla hizmet verdikleri kişiler hakkında öğrendikleri bilgiler hakkında tanıklıktan çekinebilirler. Avukatlar veya stajyerleri veya yardımcıları dışında kalan kişiler, ilgilinin rızasının varlığı halinde, tanıklıktan çekinemez (CMK m. 46).

⁴² S. Keskin (1997). *Temyiz Nedeni Olarak Hukuka Aykırılık*. İstanbul: Alfa Yayınları, s. 189.

Kural olarak çekinme hakkını kullanan tanık bunun dayanağını bildirmek durumunda değildir. Bununla birlikte bazı hallerde tanığın çekinme hakkı şüpheli görülebilir. Bu hallerde mahkeme başkanı, hâkim veya Cumhuriyet savcısı gerekli görürse tanıktan, tanıklıktan çekinmesinin dayanağını oluşturan olguları bildirmesini isteyebilir ve gerekirse bu konuda doğruyu söylediğine dair kendisine yemin de verdirebilirler (CMK m. 49). Ancak tanık, vereceği beyanın kendisini veya yakınlarını suçlayıcı sonuçlar doğuracağı kanaatinde ise, hâkim bu konuda kendisinden neden göstermesini istememelidir⁴³.

Tanıklıktan çekinme zorunluluğu veya hakkı bulunmayan ya da hakkı olmasına rağmen bunu kullanmayan tanıklara dinlenmeden önce yemin teklif edilir⁴⁴. Tanığa yemin verilmesi, esasen tanık beyanına yalnız başına inanılmadığını gösterir⁴⁵. Yemin, tanığın anlatacakları hususunda vicdanına hitap edilerek doğru söylemesini ve adalet yararına olarak tanığın beyanının içtenliğini sağlamak için verilir⁴⁶. Tanıklıktan çekinme hakkı olmasına rağmen çekinmeyen tanığa yeminden çekinme hakkının olduğu hatırlatılır. Tanığın, çekinme hakkı konusunda bilgilendirilmiş olsa bile, yeminden çekinme hakkı konusunda bilgilendirilmemiş olması, hüküm bu aykırılığa dayandığı takdirde bir istinaf sebebini ortaya çıkarabilir. Yeminden çekinme hakkı kendisine bildirilmeyen tanık⁴⁷, daha sonra, eğer hakkı kendisine bildirilseydi, onu kullanacak olduğunu açıklarsa, ifadesi ancak yeminsiz bir ifade olarak değerlendirilebilir veya hiç değerlendirilmez⁴⁸.

Tanıklar ayrı ayrı yemin ederler⁴⁹ (m54/1). Yemin kovuşturma evresinde hâkim veya mahkeme, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı tarafından

⁴³ Özbek, 2005, s.184.

⁴⁴ Feyzioğlu, 1996, s.326.

⁴⁵ Erem, 1973, s.380.

⁴⁶ Özbek, 2005, s.185.

⁴⁷ Hısımlık sebebiyle tanıklıktan çekinme hakları bulunmasına rağmen bunu kullanmayarak tanıklık yapan kişiler hakkında yemin gerekip gerekmediği hâkim veya mahkeme tarafından serbestçe takdir edilir. Ancak bu kimseler kendilerine hâkim veya mahkeme tarafından yemin teklif edilmesi halinde yemin etmekten çekinebilirler. Bu hususun kendilerine bildirilmesi gereklidir (CMK m. 51).

⁴⁸ Keskin, 1997, s.191.

⁴⁹ Dinleme sırasında on beş yaşını doldurmamış olanlar; ayırt etme gücüne sahip olmamaları nedeniyle yeminin niteliği ve önemini kavrayamayanlar; soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştiraktan veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlar yeminsiz dinlenir (CMK m. 50).

verdirilir (CMK m. 54/2). Ceza muhakemesinde yemin, vicdani içeriğe sahiptir⁵⁰. Tanığa verilecek yemin, tanıklıktan önce "Bildiğimi dosdoğru söyleyeceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." biçimindedir (CMK m. 55/1). Gerektiğinde veya bir kimsenin tanık sıfatıyla dinlenilmesinin uygun olup olmadığında tereddüt olması halinde yemin, tanıklığından sonra verdirilebilir (CMK m. 54). Bu halde yemin, "Bildiğimi dosdoğru söylediğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." biçiminde olur (CMK m. 55/1).

Yemin etmesinin ardından tanıktan, tanıklık edeceği konulara ilişkin bildiklerini anlatması istenir (CMK m. 59/1). Kanun'da tanığın dinlenmesinden söz edildiği için, tanık beyanı sözlü olmalıdır (CMK m. 52). Sözlü tanıklık, tanığın samimilik derecesinin anlaşılması açısından önemlidir⁵¹. Tanığın tavır ve hareketleri, çeşitli sorulara verdiği cevaplar bu konuda hâkime bir fikir verebilir⁵². Sözlü beyanın istisnası dilsiz tanıklar hakkındadır. Tanık dilsiz ise yazarak beyanda bulunur. Ancak yazamıyorsa, işaretlerinden anlayan birisinin aracılığı ile beyanda bulunur⁵³. Bu durumda hâkim tanık beyanını değerlendirirken, yanlış tercüme edilmiş olma olasılığını göz önünde tutmalı ve ihtiyatla kabul etmelidir⁵⁴.

Tanık, duruşma esnasında bildiklerini anlatırken sözü kesilmez (CMK m. 59/1). Tanığın duruşma esnasında bildiklerini anlatırken sözünün kesilmesi, ifadenin içeriğinin değişmesine, tanığın anlatacağı bazı önemli noktaları unutmamasına yol açabilir. Ayrıca tanık, sözünün kesilmesini gereksiz konuştuğu için uyarı yapıldığı biçiminde düşünebilir⁵⁵.

Tanık sözlü anlatım sırasında sanatsal ve teknik açıdan zorunluluk olmadıkça teknik dille konuşmamalıdır. Günlük dilde konuşması tanığı daha anlaşılır kılar. Bu yüzden hâkim gerekli görürse tanığı bu konuda uyarabilir. Tanığın vücut diliyle konuşması halinde ise, söylenen veya cevaplanan şeyleri sözle

⁵⁰ Özbek, 2005, s.197.

⁵¹ Belgesay, 1951, s.106.

⁵² Erem, 1973, s.400.

⁵³ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, 2006, s.633; B. Arıkan (1962). Tanık. *ABD*, (2), s. 130; Toroslu ve Feyzioğlu, 2006, s.176; Canpolat, 1974, s.65.

⁵⁴ Belgesay, 1951, s.106.

⁵⁵ Çolak, 2007, s.139.

ifade etmesi istenmelidir⁵⁶. Tanığın ifadesinin selameti kültür ve görgü seviyesiyle de ilgilidir⁵⁷. Tanık sözcükleri kötü telaffuz edebilir ve heceleri karıştırabilir⁵⁸. Şive farkı hâkimin yanlış anlamasına yol açabilir. Özellikle çeşitli anlamlara gelen kelimelerin kullanıldığı hallerde, hangi anlamda kullanıldığının tespiti gerekir⁵⁹. Bu durumda hâkim tanığın kullandığı kelimelere ve şiveye uygun olarak ifadeleri tekrar ettirmelidir⁶⁰.

2. Tanığın Duruşmada Görüntü ve Ses Aktarma Yoluyla Dinlenmesi Hususu

Ceza muhakemesinde duruşma, muhakemeye katılma hakkına sahip olanların huzurunda ve duruşma salonunda gerçekleştirilir. Tanık da aleni duruşmada ve duruşmaya katılma hakkına sahip olanların huzurunda dinlenir⁶¹. Bununla birlikte zorunlu hallerde⁶² mahkeme tanığın dinleme esnasında başka yerde bulunmasına izin verebilir⁶³. Bu durumda tanık ses ve görüntülü aktarma yoluyla dinlenebilir. Tanığın ses ve görüntülü aktarma yoluyla dinlenmesi, tanığın duruşma salonu dışında özel olarak hazırlanmış bir yerde duruşma ile eş zamanlı olarak dinlenmesiyle elde edilen ses ve görüntüsünün telekonferans, video konferans veya diğer sesli ya da görüntülü iletişim araçlarından yararlanılmak suretiyle, aynı anda duruşma salonuna aktarılması suretiyle dinlenmesi-

⁵⁶ M. Ertanhan (2005). *Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık*. Ankara: Seçkin Yayınları, s. 227.

⁵⁷ N. Tüzün (1962). *Yemin ve Şahadet*. ABD, (2), s. 282.

⁵⁸ Ertanhan, 2005, s.228.

⁵⁹ Tüzün, 1962, s.282.

⁶⁰ F. Arık (1947). *İsviçre ve Alman Hukukunda Mahkemede Delillerin İkamesi*. AD, (9), s. 824; Ertanhan, 2005, s.228.

⁶¹ F. Turhan (2009). *Ceza Muhakemesinde Tehlike İçindeki Tanıkların Korunması Türk, Alman ve Avusturya Hukuklarında Karşılaştırmalı Olarak*. Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 118.

⁶² Duruşmada hazır bulunmak suretiyle dinlenmesinde tanığın esenliği açısından ağır bir zarar doğma tehlikesi bulunabilir. N. Centel ve H. Zafer (2015). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları, s. 708. Ayrıca tanık suç teşkil eden fiil hakkında mahkemeye bilgi verdiği zaman aleyhinde tanıklık yaptığı kişilerin husumetine maruz kalır. Öyle ki, tanık bazı özel durumlarda intikam duygularına hedef olur. F. Yenisey, (2010). *Örgüt Suçu, Muhakemesi ve Gizli Tanık*. Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 409. Hakkında tanık koruma tedbirine başvurulmuş tanığın, uygulanan tedbire paralel olarak dinleme usulleri de değişmektedir. M. Özen (2011). *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Gizli Tanıklık Üzerine Değerlendirmeler*. *Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Düzenlemeleri ve Uygulamalarına İlişkin Genel Değerlendirmeler Ankara Hukuk Toplantıları* (Yayına Hazırlayan: Çiğdem Güner). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, s. 73.

⁶³ Centel ve Zafer, 2005, s.533.

dir. Bu dinleme şeklinde tanık mahkeme binasının başka bir odasında bulunabileceği gibi, bina dışında, şehrin herhangi bir yerinde, hatta başka bir şehirde veya ülkede bulunabilir⁶⁴.

Türk hukukunda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu'nda tanığın ses ve görüntülü aktarma yoluyla dinlenmesi yöntemi kabul edilmiştir. CMK' nın 180/5. maddesinde, tanığın naiple veya istinabe yoluyla dinlenebildiği hallerde⁶⁵, duruşma hazırlığı esnasında görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmesine yer verilmiştir. Öğretide Centel ve Zafer'e göre, tanığın istinabe yoluyla dinlenebildiği hallerde, duruşma esnasında tanığın ses ve görüntü ileten araçlar aracılığıyla dinlenmesi (CMK m. 180/5) mümkündür⁶⁶. Bununla birlikte, duruşma hazırlığı bakımından düzenlenen CMK m. 180/5'e paralel bir hükmün duruşmaya ilişkin olarak da düzenlenmesi gerekir.

CMK' nın 58/3-5. maddesinde, bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak, hazır bulunanların huzurunda dinlenmesi, tanık için ağır bir tehlike teşkil edecek ve bu tehlike başka türlü önlenemeyecekse ya da maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından tehlike oluşturacaksa; hâkimin, hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan da tanığı dinleyebileceği ve tanığın dinlenmesi sırasında ses ve görüntülü aktarma yapılabileceği düzenlenmiştir. CMK m. 58/3 hükmünün duruşma sırasında da tanık dinlemede uygulanması gerektiği kabul edilmelidir. Bu kabule TKK'nın ilgili hükümlerinden ulaşabiliriz. Şöyle ki, TKK m. 5/1-b'de, "tanığın duruşmada hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan dinlenmesi" uygulanabilecek tanık koruma tedbirlerinden biri olarak sayılmış; TKK m. 9/1'de, "haklarında tedbir kararı alınan tanıkların duruşmada dinlenmesi sırasında CMK m. 58/2-3" hükmünün

⁶⁴ Y.S. Balo (2009). *Uluslararası İlke ve Uygulamalar Çerçevesinde Ceza Muhakemesinde Tanık Koruma (Anonim Tanık)*. Ankara: Seçkin Yayınları, s. 209-210.

⁶⁵ CMK' nın 180. maddesine göre, "Hastalık veya malûllük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle bir tanığın... uzun ve önceden bilinmeyen bir zaman için duruşmada hazır bulunmasının olanaklı bulunmayacağı anlaşılırsa, mahkeme onun bir naiple veya istinabe yoluyla dinlenmesine karar verebilir... Tanığın... aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmeleri olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınır..."

⁶⁶ Centel ve Zafer, 2005, s.534.

uygulanacağından söz edilmiş; TKK m. 9/2’de ise, “CMK m. 58/2-3 hükmünün uygulanmasına mahkemece karar verilmesi” düzenlenmiştir⁶⁷.

CMK’ nın 139/3. maddesinde de, gizli soruşturmacının kovuşturma evresinde tanık olarak dinlenmesinin zorunlu olması halinde, duruşmada hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan veya ses ya da görüntüsü değiştirilerek özel ortamda dinleneceği belirtilmiştir.

5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu’nda ise, tanığın duruşmada hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan dinlenmesi ya da ses veya görüntüsünün değiştirilerek özel ortamda dinlenmesi, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda ve ceza hükmü içeren özel kanunlarda yer alan ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve alt sınırı on yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar; kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla kurulan bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen alt sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar ile terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından öngörülmüştür (TKK m. 3,5).

5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu’nun, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’na göre, özel bir kanun olması ve daha sonra yürürlüğe girmiş olması göz önünde tutulduğunda tanığın görüntü ve ses aktarımı yoluyla dinlenmesi yöntemine başvurulacak suçların 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu’nun 3. maddesinde belirlendiği söylenebilir⁶⁸.

5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu’nun 9/8. maddesinde duruşmada hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan dinlenen ya da ses ve görüntüsü değiştirilerek özel ortamda dinlenen tanığın beyanının tek delil olarak hükme esas teşkil edemeyeceği ifade edilmiştir. Ayrıca bu hüküm, kovuşturma evresinde tanık olarak dinlenen gizli soruşturmacının beyanının hükme esas alınmasında da uygulanacaktır (CMK’ nın 139/3).

Bu hükümlerle sanığın huzurunda aleni bir duruşmada ortaya konulmayan ve sanığa test etme imkânı tanınmayan tanık beyanının her halükarda mahkûmi-

⁶⁷ Turhan, 2009, s.80.

⁶⁸ Balo, 2009, s. 211.

yetin dayanacağı tek veya belirleyici delil olmaması gerektiği yönündeki AİHM içtihatları⁶⁹ ile paralellik sağlanmıştır⁷⁰.

3. Olayın Delilinin Bir Tanığın Açıklamalarından İbaret Olması Durumunda Tanığın Dinlenmesi

Olayın delilinin bir tanığın açıklamalarından ibaret olması halinde bu tanık duruşmada mutlaka dinlenir. Daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunması dinleme yerine geçemez (CMK m. 210). CMK tasarısında yer alan ve CMK'nın 210. maddesini karşılayan 217. maddenin gerekçesinde, bu düzenlemenin delillerin doğrudan doğruyalığını belirtmek üzere yapıldığı ve CMK'nın 211. maddesini karşılayan 219. maddedeki istisnalar haricinde olayın delili olan bir tanığın duruşmada dinlenilmesi zorunluluğunu vurguladığı ifade edilmiştir⁷¹. Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre, Kanun'daki bu hüküm olayın tek delilinin bir tek tanık beyanı olması haliyle sınırlı olarak anlaşılmalıdır. Tanık beyanından başka, örneğin sanığın ikrarı, bilirkişi raporu gibi başka deliller bulunsa bile, tanık mutlaka dinlenmelidir. Şüphenin yenilmesi ve olayın aydınlatılması bakımından tanığın dinlenmesi zorunludur⁷². Bu görüşe göre, CMK m. 210/1'deki hükmün genel olarak tüm tanıklar bakımından genel bir düzenleme getirdiği ve onların doğrudan doğruya mahkemece dinlenmesini hükme bağladığı kabul edildiğinden, CMK m. 211'de belirtilen istisnalar olayın tek tanığı veya birden fazla tanığı olunmasına bakılmaksızın tüm tanık delilleri bakımından geçerli olacaktır⁷³. Olayın tek tanığının ölmesi veya daha sonra akıl hastalığına tutulması halinde de, CMK m. 211/1 uyarınca eski ifadeleri okunularak değerlendirilecektir⁷⁴.

⁶⁹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 13.11.2003 tarih ve 004036 başvuru numaralı Rac-hard/Fransa kararı; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 15.06.1992 tarih ve 12433/86 başvuru numaralı Lüdi/İsviçre kararı. <http://aihm.anadolu.edu.tr/aihm.asp?y1> (Erişim tarihi: 27.07.2012).

⁷⁰ H. Karakehya (2009). Ceza Muhakemesinde Suçluluğun İspatının Tek Delile Dayanması. *Haluk Konuralp Anısına Armağan C.2*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 1007.

⁷¹ Karakehya, 2009, s. 1011.

⁷² C. Şahin ve N. Göktürk (2012). *Ceza Muhakemesi Hukuku- II*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 107-108.

⁷³ Karakehya, 2009, s. 1010.

⁷⁴ D. Soyaslan (2010). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 399.

Oysa CMK m. 210/1'deki düzenleme olayın tek delilinin bir tek tanık beyanı olmasına ilişkindir⁷⁵. Çünkü maddedeki, “mutlaka dinlenir” ifadesi, bu kuralın olayın delilinin tek bir tanık olmasıyla sınırlı olduğu izlenimini vermektedir⁷⁶. Bu durumda, uyuşmazlığa ilişkin tüm tanıklar duruşmada dinlenmelidir. CMK m. 211'de öngörülen istisnai haller söz konusu olduğunda, örneğin bir tanığın ölmesi veya akıl hastalığına tutulması ya da bulunduğu yerin öğrenilememesi durumunda, önceden tutanağa geçirilmiş beyanlar okunabilir. Ancak, olayın tek delilinin bir tek tanık beyanı olması halinde bu istisnalar kabul edilmeyecek ve tanık duruşmada mutlaka dinlenecektir⁷⁷. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu da, 2014 yılında verdiği bir kararda CMK'nın 210/1. maddesindeki düzenlemenin olayın tek delilinin bir tek tanık beyanı olmasına ilişkin olduğunu kabul etmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na göre; “...Suçun sübutuna ilişkin olarak, katılanın beyanı, olay tutanağı, adli raporlar, sanığın Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrenim gördüğüne ilişkin açık beyanı ve öğrenim belgesi gibi başka deliller de mevcut olduğundan, olayın uyuşmazlıkla ilgili kısmının tek tanığı olan ve kovuşturma aşamasında tüm aramalara rağmen hazır edilemeyen O.M'nin soruşturma aşamasında alınan ifadesinin CMK'nın 211. maddesi uyarınca okunması ile yetinilerek, sanığın görevli memura direnme ve hakaret suçlarından mahkûmiyetine karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, yerel mahkemece soruşturmada dinlenen tanık beyanına göre mahkûmiyet kararı verilmesinin CMK'nın 210. maddesine uygun olmayacağı kabulü ile beraatına hükümlenmesi isabetsizdir⁷⁸.”

4. Tanığın Devlet Sırrına İlişkin Olarak Dinlenmesi

Bir suça ilişkin bilgiler, Devlet sırrı olarak mahkemeye karşı gizli tutulamaz. Devlet sırrı, açıklanması, Devletin dış ilişkilerine, milli savunmasına ve milli güvenliğine zarar verebilecek; anayasal düzeni ve dış ilişkilerinde tehlike yaratabilecek nitelikteki bilgilerden oluşur (CMK m. 47/1). Devlet sırrı niteliğindeki bir konuda tanıklık yapılabilmesi için tanıklığın söz konusu olacağı suçun, alt sınırı beş yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suç olması gerekir (CMK m. 47/3).

⁷⁵ Yurtcan, 2004, s.395.

⁷⁶ Karakehya, 2009, s.1011.

⁷⁷ Yurtcan, 2004, s.395; Özbek, 2005, s.834.

⁷⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 18.2.2014 tarih ve 2013/4-242 Esas ve 2014/79 Karar sayılı kararı. Karar için bkz. Kazancı Hukuk Otomasyon Programı İçtihat Bilgi Bankası. <http://www.kazanci.com.tr> (erişim tarihi: 06.02.2015).

Devlet sırrı niteliğindeki bilgilerin açıklanmasıyla Devletin güvenliğinin tehlikeye düşebileceği ihtimalini düşünen kanun koyucu, tanıklık konusu bilgilerin Devlet sırrı niteliği taşıması halinde tanıkların özel bir usulle dinlenmesi esasını kabul etmiştir⁷⁹. Buna göre, alt sınırı beş yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suç ile ilgili olarak yapılan muhakeme sırasında, tanıklık konusu bilgilerin Devlet sırrı niteliği taşıması halinde; tanık, sadece mahkeme hâkimi veya heyeti tarafından zâbit kâtabi dahi olmaksızın dinlenir. Hâkim veya mahkeme başkanı, daha sonra, bu tanık açıklamalarından, sadece yüklenen suçun açıklığa kavuşturabilecek nitelikte olan bilgileri tutanağa kaydetirir (CMK m. 47/2). Devlet sırrı niteliğindeki bilgilerle ilgili Cumhurbaşkanının tanıklığı söz konusu ise, sırrın niteliğini ve mahkemeye bildirilmesi hususunu Cumhurbaşkanı kendisi takdir eder (CMK m. 47/4).

Alt sınırı beş yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda ise, yapılan muhakeme sırasında, devlet sırrına ilişkin tanık beyanlarının alınıp alınamayacağı hususu açık değildir⁸⁰. Bu konuda öğretide iki farklı görüş ileri sürülmüştür. Bu görüşlerden birisine göre, beş yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlara ilişkin yapılan muhakeme sırasında tanığın dinlenmesinde, anlatılacak bilgilerin Devlet sırrı teşkil ettiğinden bahisle⁸¹ tanıklıktan kaçınılamayacak⁸² ve tanığın dinleme şekli diğer tanıklarınkinden farklı olmayacaktır⁸³. Diğer görüşe göre ise, alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezası gerektiren ağır suçlarla ilgili bir muhakemede, Devlet sırrına ilişkin olarak tanıkların özel bir usulle dinlenmesi esası kabul edilmişse; toplumsal düzeni bu suçlar kadar fazla tehdit etmeyen, nispeten daha hafif nitelikteki suçlara ilişkin muhakemelerde tanıkların Devlet sırrına ilişkin bilgileri hiçbir özel usul olmaksızın ortaya koyabileceklerini kabul etmek rasyonel olmaz. Bu nedenle alt sınırı beş yıldan az hapis cezası gerektiren suçlara ilişkin yargılamalar bakımından Devlet sırrına ilişkin tanık dinleneme-

⁷⁹ Özbek, 2005, s.181; H. Karakehya (2015). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi, s. 231; Şahin ve Göktürk, 2012, s.37.

⁸⁰ Karakehya, 2015, s.231.

⁸¹ Öğretide Centel ve Zafer'e göre, suçun ağırlığı ile Devlet sırrı arasında bağlantı kurulması doğru olmamıştır. Hafif suçlar açısından da Devlet sırrına ilişkin bir bilgi duruşmada aleni olarak açıklandığında dış ilişkilere, milli savunmaya ve milli güvenliğe zarar verilebilir. Centel ve Zafer, 2015, s.259.; Öğretide Soyaslan'a göre ise, bunun sebebi suçun nispeten hafif olması dolayısıyla Devletin güvenliğine ağır şekilde zarar verilmediği düşüncesidir. Fiilin cezasının az olması, Devletin güvenliğine verilen zararın da, hafif olması anlamına gelir. Soyaslan, 2010, s.437.

⁸² Centel ve Zafer, 2015, s.259

⁸³ Soyaslan, 2010, s.437; Centel ve Zafer, 2015, s.259.

yecektir⁸⁴. Dolayısıyla, alt sınırı beş yıldan az hapis cezası gerektiren suçlarda, bu tür devlet sırlarına ve tanıklıklara dayanmaksızın uyumsuzluğu çözüme yoluna gidilecektir⁸⁵.

Belirtmek gerekir ki, Devlet sırrı nedeniyle gizli dinlenen tanığın suçluluğu ortaya koyan tek delil olması durumunda, sanığın söz konusu delille doğrudan temas edememesi ve onun doğruluğunu test etme imkânının sanığa tanınmaması adil yargılanma hakkını açıkça ihlal edeceğinden, bu tanık beyanının doğruluğu başkaca delillerle desteklenmedikçe mahkûmiyet kararı verilmemelidir⁸⁶.

B. Tanığın Önceki İfadesini İçeren Tutanakların Okunması

Duruşmada hazır olan tanık bizzat dinlenir. Kural olarak daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş bu kişiye ait ifade tutanağı veya diğer yazılı açıklamalar okunamayacağı (CMK m. 210/1) gibi, tanığın notlarına bakmasına dahi izin verilmez. Bu kural, doğrudan doğruluk ve sözlülük ilkelerinden⁸⁷ kaynaklanan bir kuraldır⁸⁸. Bununla birlikte, tanık bir hususu hatırlayamadığını söylese önceki ifadesini içeren tutanağın ilgili kısmı okunarak hatırlamasına yardımcı olunur (CMK m. 212/1). Tutanağın okunması için tanığın olayı hatırlayamadığını söylemesi yeterlidir. Tanığın bu hususta doğruyu söyleyip söylemediği araştırılmaz⁸⁹. Okumanın amacı, duruşmada bilgisine başvurulmuş tanığın hafızasını kuvvetlendirerek olayı hatırlamasına yardım etmektir. Bu sebeple, tanığın önceki ifadesini içeren tutanağın sadece unutulmuş kısmı okunur⁹⁰. Ancak, gerektiğinde tutanağın tamamı da okunabilir⁹¹.

⁸⁴ Karakehya, 2015, s.231.; Öğretide Şahin ve Göktürk'e göre, alt sınırı beş yıldan az hapis cezası gerektiren Devlet sırrı kapsamında bir bilgiye sahip kişiler, tanıklıktan çekinme yükümlülüğü altındadırlar. Şahin ve Göktürk, 2012, s.37.

⁸⁵ Yurtcan, 2013, s.234.

⁸⁶ Karakehya, 2009, **a.g.k.**, 1013-1014.

⁸⁷ Her ne kadar tutanakların duruşmada okunmasıyla sözlülük ve doğrudan doğruluk ilkelerine uygunluk sağlansa da, tutanakların beyan içeren belgeler olması nedeniyle bu uygunluk maddi değil, şeklidir. Feyzioğlu, 1996, s.363.

⁸⁸ Şahin ve Göktürk, 2012, s.124; Feyzioğlu, 1996, s.357.

⁸⁹ Kantar, 1957, s.267.

⁹⁰ Şahin ve Göktürk, 2012, s.125.

⁹¹ Kantar, 1957, s.267.

Tanığın duruşmadaki ifadesiyle önceki ifadesi arasında çelişki bulunduğu da, önceki ifadesi okunarak çelişkinin giderilmesine çalışılır (CMK m. 212/2). Hâkim, hem tanığın duruşmadaki beyanını, hem tanığın çelişki sebebiyle tutanaktan okunan daha önceki ifadesini, hem de tanığın okuma üzerine yaptığı açıklamaları delil olarak serbestçe değerlendirecektir⁹². Hâkim bu değerlendirmede, tutanaktan okunan açıklamalara ve özellikle hâkim güvencesi olmadan tutulan tutanaklara çok dikkatle yaklaşmalıdır⁹³.

Tanıklıktan çekinme hak veya zorunluluğu olmayan tanığın duruşmada beyanda bulunmayı reddetmesi halinde önceki ifadesini içeren tutanakların okunup okunmayacağı ise tartışmalıdır. Bu konuda öğretide farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, huzura geldiği halde beyanda bulunmayı reddetmesi, tanığın dinlendiği şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda tutanağın okunmasıyla yetinilmesi değil, doğrudan doğruya dinlenen bir tanığın eski açıklamasının tutanaktan okunması söz konusu olur. Ancak, tutanağın okunmasından önce tanığa, beyandan hukuka aykırı şekilde çekindiği için Kanun'da öngörülen yaptırımların uygulanacağı hatırlatılmalı ve zorlama hapsinin sonucu beklenmelidir⁹⁴. Bizim de katıldığımız öğretideki diğer görüşe göre ise, duruşmada hazır olan tanığın tanıklıktan çekinme yetkisi veya yükümlülüğü bulunmamasına rağmen açıklama yapmayı reddetmesi, tanığın dinlendiği biçiminde yorumlanarak önceki ifadesi okunamaz. Duruşmada hazır bulunan bir tanığın önceki ifadesinin okunabileceği halleri düzenleyen CMK'nın 212. maddesi istisnai bir hükümdür. Kanun'daki bu istisnalar, yukarıda belirtildiği gibi, tanığın bir olayı hatırlayamadığını beyan etmesi ve tanığın duruşmadaki ifadesiyle önceki ifadesi arasında bir çelişkinin bulunması halleridir. Her iki halde de, tanığın duruşmada ifade vermesi gerekir ki, hatırlayamamasından veya önceki ifadesi ile çelişkilili beyanda bulunmuş olmasından söz edilebilsin. Oysa duruşmada beyanda bulunmayı reddeden tanık bakımından böyle bir durum söz konusu değildir. Bu durumdaki tanığa ise, ancak CMK m. 60 'da öngörülen tedbirler uygulanabilir⁹⁵.

⁹² Tanığın sözleri ancak tanıklık ederken "tanık beyanı" olarak adlandırılır. Bunun dışındakilere "ifade" denilir. İfadenin tutanağa geçirilmesiyle "belge delili" meydana gelir. Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, 2006, s.634.

⁹³ Feyzioğlu, 1996, s.359.

⁹⁴ Feyzioğlu, 1996, s.359.

⁹⁵ Şahin ve Göktürk, 2012, s.129.

II. TANIK BEYANININ TARTIŞILMASI

Deliller ortaya konulduktan sonra tartışılması aşamasına geçilir. Bu aşamada taraflar hükmün verilmesinden önce son kez hükmün ne şekilde olması gerektiğini o ana kadar ortaya konulan delillere dayanarak açıklarlar⁹⁶. Duruşmada ortaya konulan bütün deliller, yargılama makamı huzurunda önce tek tek sonra bir bütün olarak tartışılır⁹⁷. Tanık beyanının tartışılması, tanığın dinlenmesinden sonra buna karşı bir diyecekleri olup olmadığının taraflara sorulması (CMK m. 215); tanığa soru yöneltilmesi ve varsa çelişkinin giderilebilmesi için yüzleştirme yapılması suretiyle gerçekleştirilir⁹⁸.

A. Tanığa Soru Yöneltilmesi

Tanığa yöneltilecek sorular yoluyla tanık beyanının doğruluğunu denetlemek ve tanığın olaya ilişkin bildiklerini ortaya çıkarmak amaçlanır⁹⁹. Tanıkların bildiklerini şaşırmadan, serbestçe ve etki altında kalmadan söyleyebilmeleri için kural olarak açıklamaları bitmeden soru yöneltilmez¹⁰⁰. Bu nedenle, öncelikle tanığın olay hakkında bildiğinin hepsini tamamen ve serbestçe söylemesine imkân tanınmalıdır¹⁰¹. Tanık, tanıklık edilen konulara ilişkin bildiklerini söyledikten sonra, mahkeme başkanı veya hâkim tarafından tanıklık edilen konuları aydınlatmak, tamamlamak ve bilgilerinin dayandığı durumları gereğince değerlendirebilmek için tanığa soru yöneltilir (CMK m. 59). Daha sonra, CMK m. 216'da belirtilen sıraya göre Cumhuriyet savcısı, müdafî veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat, tanığa duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler¹⁰². Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir (CMK m. 201).

⁹⁶ V.Ö. Özbek, vd. (2012). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınları, s. 661.

⁹⁷ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, 2006, s.1222.

⁹⁸ V. Bıçak (2011). *Suç Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 510.

⁹⁹ Feyzioğlu, 1996, s.342; E. Canak (2005). *Çapraz Sorgu*. İstanbul: Vedat Kitapçılık Basım Yayın Dağıtım, s..13.

¹⁰⁰ Ertanhan, 2005, s.251.

¹⁰¹ İ.H. Karafakih (1952). *Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları*. Ankara, s. 208.

¹⁰² Doğrudan soru yöneltilme hakkı yalnızca bir kez uygulanabilecek bir hak değildir. Bu hakka ve yetkiye sahip kişiler duruşma tamamlanmadıkça, duruşmanın seyrince tekrar soru sorabilirler. Y. Ünver ve H. Hakeri (2012). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, s. 648.

Tanığa soru yöneltirken yönlendirici sorulardan kaçınılmalıdır¹⁰³. Aksi halde, tanık, ondan alınmak istenilen yanıtı doğru yönlendirilir¹⁰⁴. Tanığa yöneltilecek sorular anlattırıcı sorular olmalıdır¹⁰⁵. Bu sorular, beyanda çelişki bulunması halinde çelişkinin giderilmesi, müphem kalan noktaların aydınlanması, eksik kalan hususların tamamlanması ve aydınlatıcı bilgi alınması amacı taşınmalıdır¹⁰⁶.

Tanığa soru yönelten kişinin genel duygu durumu tanığa da yansıtılacağından, soru yönelten kişi kendi duygu durumunun rahat olmasına dikkat etmeli ve bunu beden dili ile dışarıya yansıtmalıdır¹⁰⁷. Mahkeme, huzuruna hiç çıkmamış bir kimsenin heyecanını ve tanık psikolojisini göz önünde bulundurarak tanığa soruları uygun bir ifade tarzı ile sormalıdır¹⁰⁸. Tanığı korkutacak, tembîh sınırlarını aşacak, telaşa sokacak ve paniğe kapılmasına neden olacak tarzda soru yöneltmekten kaçınılmalıdır¹⁰⁹. Tanık için rahat bir atmosfer yaratılmalı ve tanık, iletişim kurması için cesaretlendirilmelidir. Bunun için tanığa, yumuşak, nazik bir tarz kullanılarak soru yöneltilmeli, gergin ve saldırgan davranışlardan uzak durulmalıdır¹¹⁰. Hâkimin yüksek bir ses tonuyla “daha düşününüz, bundan kesinlikle emin misiniz, tarif ettiğiniz şeyi gerçekten gördünüz mü, sözlerinizin anlamını iyice anlıyor musunuz?” tarzında sorular yöneltmesi tanığın şaşırmasına ve kendisinden şüphe edildiğini düşünerek hafızasında karışıklığa yol açabilir. Böyle bir tanık hafızasının doğruluğundan, idrak ettiği şeylerin açıklığından şüphe etmeye başlar; kanaati sarsılır ve artık güvensizliğini itiraf etmeye ve hatta asılsız bir hatayı kabul etmeye yönelebilir¹¹¹.

¹⁰³ Erem, 1987, s.382.

¹⁰⁴ F.T. Read (2006). *Doğrudan ve Çapraz Sorgu*. İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, s. 18.

¹⁰⁵ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, 2006, s.636.

¹⁰⁶ Ertanhan, 2005, s.251-252.

¹⁰⁷ Çolak, 2007, s.41.

¹⁰⁸ Karafakih, 1952, s.208.

¹⁰⁹ Ertanhan, 2005, s.252.

¹¹⁰ Çolak, 2007, s.41.

¹¹¹ E.L.D. Kerdaniel (1937). *Şahitlik ve Şahidin Psikolojisi*. (Çev: Rasih Yeğencil). Ankara, s. 50.

B. Yüzleştirme Yapılması

Tanıkların beyanlarının birbiriyle çelişkili olması durumunda, çelişkinin giderilmesi için yüzleştirme yapılır¹¹². Yüzleştirme, ifadeleri birbiriyle çelişen kişileri karşı karşıya getirmek suretiyle, onların beyanlarından yeni ipuçları elde etmek ve hangisine değer verileceğini tayin etmek için yapılan işlemdir¹¹³. Kanun koyucu, delillerin doğrualığı ilkesinin bir gereği olarak tanıkların birbirleriyle ve sanıkla, kural olarak hâkim önünde yüzleşmesini benimsemiştir¹¹⁴. Yüzleştirme işlemi ile hâkim yüzleştirilen kimselerin psikolojik tepkilerini gözlemleyerek¹¹⁵, hareketlerini değerlendirebilecek ve bu delillerin güvenilir olup olmadığını daha iyi kavrayacaktır¹¹⁶. Duruşma öncesi yaptırılacak yüzleştirme bir nevi delillerin tartışılması anlamını taşıyacağından, gerçeğe uygunlukları hâkim tarafından değerlendirilmesi gereken delillerin birbirine karşıtlıkları duruşmadan önce ortadan kaldırılmış, tanıklar duruşmada birbirine uygun ifade vermeye sevk edilmiş ve gerçeğin ortaya çıkarılması güçleştirilmiş olacaktır¹¹⁷. Bu sebeple, tanıklar, kovuşturma evresine kadar ancak gecikmesinde sakınca bulunan veya kimliğin belirlenmesine ilişkin hâllerde birbirleri ile ve şüpheli ile yüzleştirilebilirler (CMK m. 52/2).

III. TANIK BEYANININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Vicdani ispat sisteminde hâkim delilleri akıl yürüterek vicdanına göre değerlendirir. Delillerin değerlendirilmesinde birbirini tamamlayan iki yönteme başvurulur. İlk olarak delil gerçeğe uygunluk bakımından değerlendirilir. Daha sonra deliller bütün olarak değerlendirilir¹¹⁸. Delillerin gerçeğe uygunluk açısından değerlendirilmesinde delilin sağlam olup olmadığı, bir başka deyişle, olayın bütününe veya parçalarından bir veya birkaçını gerçekten temsil edip etmediği araştırılarak bir değer hükmü verilir¹¹⁹. Bu değerlendirme iki aşamada

¹¹² Feyzioğlu, 1996, s.332.

¹¹³ T. Demirbaş (2013). *Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması*. Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 202-203.

¹¹⁴ Centel ve Zafer, 2005, s.217.

¹¹⁵ Feyzioğlu, 1996, s.332.

¹¹⁶ Centel ve Zafer, 2005, s.217.

¹¹⁷ Taner, 1955, s.205.

¹¹⁸ M. Feyzioğlu (2002). *Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 141.

¹¹⁹ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, 2006, s.608.

gerçekleştirilir. Birinci aşamada her bir delilin gerçeğe uygunluğu tek başına değerlendirilir. İkinci aşamada ise, deliller yan yana konulur ve diğer delillerle birlikte değerlendirilir¹²⁰.

Delillerin, olay örgüsünün bütününden bağımsız ve tek tek ele alınmaları yanıltıcı sonuçlara ulaşılmasına yol açabilir¹²¹. Tek başına gerçeğe uygun gibi gözükten delilin gerçekten böyle olup olmadığı, ancak diğer delillerle birlikte değerlendirilerek ortaya çıkar. Delillerin gerçeğe uygunluğunun birbiriyle kontrolü faaliyeti sonucunda, deliller canlı varlıklarda olduğu gibi bir bütün teşkil ediyorlarsa, diğer bir deyişle, bir bütünü birbirleri ile uyuşan ve birbirlerini tamamlayan parçaları iseler gerçeğe uygundur¹²². Buna karşılık, delillerin yan yana konulması suretiyle birbirini tamamlayıp tamamlamadıklarına göre yapılan ikinci değerlendirmede anlamlı bir bütün içerisinde kendilerine yer bulamayan deliller gerçeğe uygun bulunmaz¹²³. Başlangıçta çok önemli gibi görünen bir delil, başka olay ve durumlarla birlikte yapılan bütünsel değerlendirme neticesinde bu önemini yitirebilir¹²⁴.

Tanık beyanının değerlendirilmesi diğer bütün delillerde olduğu gibi birbirini tamamlayan iki yöntem izlenerek yapılır. Tanık beyanı gerçeğe uygunluk açısından önce tek başına değerlendirilir. Daha sonra diğer delillerle birlikte değerlendirilir¹²⁵. Hâkim, tecrübe kurallarına dayanarak yaptığı değerlendirme sonucunda gerçeğe uygun olduğu kanaatini edindiği tanık beyanı delil olarak kabul eder¹²⁶; güvenilir bulmadığı veya genel bilinen gerçeklere, fizik kanunlarına veya hayat tecrübelerine aykırı gördüğü tanık beyanını ise delil olarak kabul etmez¹²⁷.

¹²⁰ Feyzioğlu, 2002, s.141.

¹²¹ R.B. Erman (2010). Ceza Muhakemesi Hukukunda Belirti ve İspat Değeri. *Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 699.

¹²² Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu. 2006, s.608.

¹²³ Feyzioğlu, 1996, s.389.

¹²⁴ Erman, 2010, s.699.

¹²⁵ Feyzioğlu, 1996, s. 378.

¹²⁶ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, 2006, s.638; Toroslu ve Feyzioğlu, 2006, s.117.

¹²⁷ T.J. Gardner and T.M. Anderson (2010). *Criminal Evidence Principles and Cases*. Wadsworth: Cengage Learning, s. 100.

A. Tanık Beyanının Gerçeğe Uygunluk Açısından Değerlendirilmesi

Hâkim hayat tecrübelerinden ortaya çıkan kanaat ile tanıklığın içeriğini takdir eder¹²⁸ ve gerçeğe uygunluğuna kanaat getirdiği oranda bununla hüküm verir¹²⁹.

Bir tanık beyanının gerçeğe uygunluğunu anlamaya etki eden birçok değişken vardır¹³⁰. Anglo Amerikan hukukunda mahkemeler tanık beyanının değerlendirilmesi için standartlar geliştirmişlerdir. Neil v. Biggers davasında Amerikan mahkemesi, tanık beyanının gerçeğe uygunluğu değerlendirilirken göz önünde tutulması gereken birtakım parametrelere işaret etmiştir. Bunlar, tanığın suç esnasında faili görme fırsatı; tanığın dikkat derecesi; tanığın suç ile ilgili ilk açıklamalarının doğruluğu; tanığın emin olma düzeyi; tanık beyanı ile suçun işlendiği an arasında geçen zamanın uzunluğudur¹³¹. Kanaatimize göre, hâkim tanık beyanının gerçeğe uygunluğunu değerlendirirken algılama, hafıza, tarafgirlik (önyargı), öyküleme ve tanığın görünüşü ile davranışı olmak üzere beş parametreden yararlanabilir.

Hâkimin tanık beyanının gerçeğe uygunluğunu değerlendirirken başvuracağı birinci parametre algılamadır. Algılama, kişinin duyu organları vasıtasıyla dış dünyadaki gerçekliğin farkına varması, onunla temasa geçmesidir. Tanık

¹²⁸ “Sanığa yüklenen tehdit suçunda, hukuka uygun olarak elde edilmiş her türlü delille ispatının mümkün olduğu ceza yargılamasında, bir delilin reddedilmesi için CMK'nın 206/2. maddesinde sayılan durumların dışında delilin, akla, mantığa, bilimsel verilere, fizik kurallarına, herkesçe bilinen somut duruma, hayatın olağan akışı içinde gündelik yaşamdan edinilen kârîne niteliğindeki bilgilere aykırı olması ya da tanığın yalan söylediğinin ortaya çıkması gibi reddi için haklı, makul ve kabul edilebilir hukuki gerekçelerin gösterilmesinin zorunlu olduğu gözetilmeden, tanık beyanlarının samimi bulunmadığı gibi yakınma mahiyetinde değerlendirildiği şeklindeki hukuka uygun olmayan gerekçelerle beraat kararı verilmesi hukuka aykırıdır.”. Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 7.5.2013 tarih ve 2011/23710 Esas ve 2013/13658 Karar sayılı kararı. Kazancı Hukuk Otomasyon Programı İçtihat Bilgi Bankası. <http://www.kazanci.com.tr> (erişim tarihi: 06.02.2015).

¹²⁹ İ.E. Postacıoğlu (1975). *Medeni Usul Hukuku Dersleri*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, s. 647.

¹³⁰ K.L. Pickel (1993). Evaluation and Integration of Eyewitness Report. *Law and Human Behavior*, 17 (5), s. 570-571. <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 27.07.2012).

¹³¹ Gardner and Anderson, 2010, s.100.

önce duyuları aracılığıyla dış dünyaya ait gerçeklik parçasıyla temasa geçer¹³². Olayları görür, duyar, koklar, dokunur ve hisseder; yani, algılar¹³³.

Duyu organları, etrafında olup biten olaylardan ancak sınırlı bir kısmına duyarlıdır¹³⁴. Belli bir anda insanın duyu organları öylesine çok uyarıcı tarafından bombardımana tutulur ki¹³⁵, insan, duyu organlarına çarpan etkiler arasında ancak sınırlı bir bölümün farkında olur¹³⁶ ve bu zaman süresinde tüm uyarıcılardan sadece bir kısmını belirgin olarak algılayabilir¹³⁷.

Tanık, ispat konusu olguyu duyu organlarıyla algılayan bir gerçek kişi olarak, bilgisini hâkime aktarır¹³⁸. Bu nedenle algılayıcı olarak tanığın özellikleri de, algılama sürecine etki eder¹³⁹. Algının doğru olması için her şeyden önce duyu organlarının tam ve sağlıklı çalışması gerekir¹⁴⁰. Tanık tamamen güvenilir bir tanık olabilir, ancak onun beş duyu organından biri düzgün çalışmıyorsa, dolayısıyla gerçeği olduğundan farklı algılıyorsa yanlış bir beyanda bulunabilir¹⁴¹.

Hâkimin tanık beyanının gerçeğe uygunluğunu değerlendirirken başvuracağı ikinci parametre hafızadır. Tanığın gerçeği olduğundan farklı algılaması gibi, farklı ya da eksik hatırlaması sonucunda da yanlış beyan meydana gelir. Tanık önce duyuları aracılığıyla dış dünyaya ait gerçeklik parçasıyla temasa geçer, yani algılar, sonra bunu hafızasına yerleştirir ve daha sonra hatırlar. Hatırlama, algılandıktan sonra hafızaya yerleşen bilgilerin geri çağrılarak tekrarlanabilir hale getirilmesini ifade eder¹⁴². Uzun yıllar yapılan araştırmalar sonucunda, zaman zarfı içerisinde bazı dönemlerde belleğin yavaş yavaş geriye doğ-

¹³² Feyzioğlu, 1996, s.390.

¹³³ Read, 2006, s.26.

¹³⁴ F. Baymur (1996). *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkılap Yayınevi, s. 123.

¹³⁵ C.T. Morgan, (2009). *Psikolojiye Giriş*. (Eds. Sirel Karakaş, Rükzan Eski). Konya: Eğitim Akademi Yayınları, s. 250; R.L. Atkinson, vd. (2002). *Psikolojiye Giriş. Hilgard's Introduction to Psychology 12th Edition* (Çev: Yavuz Alogen). Ankara, s. 174.

¹³⁶ Baymur, 1996, s.123.

¹³⁷ Morgan, 2009, s.250; Atkinson vd., 2002, s.174.

¹³⁸ Atalay, 2009, s.135.

¹³⁹ Ertanhan, 2005, s.325.

¹⁴⁰ Feyzioğlu, 1996, s.391.

¹⁴¹ Read, 2006, s.26.

¹⁴² Feyzioğlu, 1996, s.391.

ru giderken büyük bellek açıklarının olduğu, bir bölümün tümünden unutulduğu görülmüştür¹⁴³. Hâkim, tanık beyanını değerlendirirken görülen ve işitilen şeylerin zaman içinde unutulabilir olmasını göz ardı etmemelidir¹⁴⁴.

Hâkimin, tanık beyanının gerçeğe uygunluğunu değerlendirirken başvuracağı üçüncü parametre tarafgirlik veya önyargılı değildir. Tarafgir veya önyargılı bir kişi, belli doğrultuda oluşmuş his ve düşüncelere sahip kişidir. Kişinin bu özelliği, olayı algısını ve beyanının mahkemeye doğru olarak aktarmasını etkiler. Öncelikle bu özellik, belli olay ve olgularla ilgili algıları dar ve katı bir hale getirerek algıda bozukluğa sebep olabilir. Ayrıca algılama doğru olarak gerçekleşmiş olsa dahi bu özellik nedeniyle, beyanın gizlenmesi, değiştirilmesi veya yalan söylenmesi mümkün olabilir¹⁴⁵.

Tanıkların, kendisine veya yakınlarına menfaat sağlamak ya da bir tehlikeyi önlemek gibi çeşitli sebeplerle gerçeği kasten söylemedikleri veya yalan beyanda buldukları haller mevcuttur¹⁴⁶. Örneğin tanığın sanıkla olan hısımlığından, dostluğundan, mesleklerinin aynı olmasından veya menfaat ilişkisi gibi bir sebepten kaynaklanan dayanışma hissi¹⁴⁷; sanığa karşı duyulan sevgi, onun mahkûm olması halinde tanığın geçim kaynağının kuruması, azalması gibi sebepler yalan tanıklığa yol açabilir¹⁴⁸.

Hâkim, tanığın intikam ya da utanma duyguları gibi nedenlerle potansiyel bir ifade saikine sahip olabileceğini de, göz ardı etmemelidir¹⁴⁹. Hısımlık ilişkisi her zaman dostluk anlamına gelmez. Aile kıskançlıkları, miras düşünceleri, boşanma davalarından kaynaklanan çatışmalar gibi sebepler tanığın taraf-sızlığına yol açabilir¹⁵⁰. Ayrıca, sanıkla aynı kurumda çalışan tanıkların beyanlarının değerlendirilmesinde dayanışma hissini dışında, sanıkla söz konusu

¹⁴³ Read, 2006, s.28.

¹⁴⁴ H. Pekcanitez, O. Atalay ve M. Özekes (2007). *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, s.514.

¹⁴⁵ Ertanhan, 2005, s.308.

¹⁴⁶ Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, 2006, s.638; Toroslu ve Feyzioğlu, 2006, s.117.

¹⁴⁷ Erem, 1987, s.296; Feyzioğlu, 1996, s.389.

¹⁴⁸ Çolak, 2007, s.160.

¹⁴⁹ M. Jahn (2014). Ceza Yargılaması Hukukunda Delil Değerlendirilmesi ve İnandırıcılık Muhakemesinin Temelleri (Çev: Gülsün Ayhan Aygörmez Uğurlubay). Yener Ünver (Ed.), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat*. Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 597.

¹⁵⁰ Erem, 1987, s.296.

tanıklar arasında olabilecek kurum içi çekişmeler de, yalan tanıklığa yol açabilir¹⁵¹.

Tanık beyanının gerçeğe uygunluğunu değerlendiren hâkimin başvuracağı dördüncü parametre öykülemidir. Bu parametreye başvuran hâkimin cevabını arayacağı soru, tanığın beyanı ve kullandığı dilin olayı doğru bir şekilde tarif edip etmediğidir¹⁵². Kişilerin tanıklık ettikleri şeyleri doğru ve en iyi şekilde tanımlayabilmesi ve aktarabilmesi, onların kelime bilgileriyle yakından ilgilidir. Anlatımlarında zorluk çeken veya kelime ve cümle bozuklukları yoğun olarak görülen tanığın anlatma ve aktarma yeteneğindeki başarısızlık, tanık hakkında yanlış yorum yapılmasına yol açabilir ve hâkimi, böyle bir tanığın doğru beyanda bulunmadığı sonucuna götürülebilir¹⁵³.

Bunun dışında tanığın anlatım ve yorumlama dili etkileyici nitelikte de olabilir. Özellikle düzgün, tane tane ve akıcı konuşan bir tanığın, olay ve olguları tam ve doğru anlattığı, yorum ve algısal yorumlara dayalı organizasyonun doğru ve geçerli olduğu düşünülebilir. Fakat tanık beyanının düzgün, ciddi ve tutarlı olması, onun doğru olduğu anlamına gelmez. Alışkın ve zeki bir kimse- nin, uydurduğu sözlerle gayet düzgün ve mantık zinciri içinde tamamen gerçeğe aykırı beyanda bulunabileceği göz ardı edilmemelidir¹⁵⁴.

Nihayet, hâkimin tanık beyanının gerçeğe uygunluğunu değerlendirirken başvuracağı beşinci parametre görünüş ve davranıştır. Günlük yaşamda insanlar, diğer insanları sadece sözleriyle değil, görünüşleri ve davranışlarıyla da yargırlarlar¹⁵⁵. Tanığın inandırıcılığını belirlemede sadece sözleri değil, görünüşleri ve davranışları da göz önünde bulundurulur¹⁵⁶. Bu bağlamda hâkim, tanığın beyanda bulunma esnasındaki psikolojik durumunu, tepkilerini, yüz

¹⁵¹ Feyzioğlu, 1996, s.389.

¹⁵² Gardner and Anderson, 2010, s.100.

¹⁵³ Ertanhan, 2005, s.354.

¹⁵⁴ Ertanhan, 2005, s.355.

¹⁵⁵ Yargıç Learned Hand'in 1952 Dyer v. Mac Dougall davasında belirttiği bu kural günümüzde mahkemelerde tekrarlanmaktadır. Gardner and Anderson, 2010, s.101.

¹⁵⁶ Gardner and Anderson, 2010, s.101.

ifadesini, vücut hareketlerini, giyim tarzını, ses tonunu, görünüşünü, tutum ve davranışlarını dikkate alarak bir kanaate varır¹⁵⁷.

Tanıklar hâkim tarafından soğuk veya sıcak, zayıf veya kuvvetli; samimi, içten ya da güvenilmez; ciddi ya da gayri ciddi kişilikli olarak algılanabilir. Bu kişilik algılamaları tanık beyanın değerlendirilmesinde bir takım sonuçlar doğurabilir¹⁵⁸. Örneğin çekici tanıklar, kendinden emin tanıklar, sempatik veya güçlü konuşma tarzına sahip tanıklar hâkim tarafından daha güvenilir olarak kabul edilebilir¹⁵⁹.

Hâkim, tanığın beyanının gerçeğe uygunluğunu tespit etmek için, beyanın kendi içinde tutarlı olup olmadığını, başka bir deyişle, kendi içinde çelişki içerip içermediğini irdeledikten sonra¹⁶⁰, bütün delillerin değerlendirilmesinde olduğu gibi diğer delillerle olan çelişkili hususların giderilmesini¹⁶¹ sağlamalıdır¹⁶². Diğer delillerle yan yana konulmak suretiyle birbirlerini tamamlayıp tamamlamadıkları değerlendirildiğinde¹⁶³, diğer delillerle bir bütünün parçaları olarak uyuşan ve birbirlerini tamamlayan tanık beyanının gerçeğe uygun olduğu kabul edilir. Ancak anlamlı bir bütün içerisinde kendisine yer bulamayan tanık beyanı değerlendirme dışı bırakılarak hükme esas alınmaz.

¹⁵⁷ Feyzioğlu, 1996, s.389; Ertanhan, 2005, s.352; J. Woodward (1902). Expert Evidence. *The North American Review*, (175) 551, s. 497. <http://www.jstor.org/stable/25119313> (erişim tarihi: 27.07.2012).

¹⁵⁸ Ertanhan, 2005, s.351.

¹⁵⁹ Pickel, 1993, s.570-571.

¹⁶⁰ Yücel, 1991, s.740.

¹⁶¹ “Sanık, mağdur ve tanık beyanlarındaki çelişkiler ve Adli Tıp Kurumu raporundaki bulgular dikkate alınarak, mahallinde mağdur, sanık ve tanıklar hazır edilmek suretiyle temsili ve tatbiki keşif yapıp ifadeler arasındaki çelişkilerin giderilmeye çalışılıp hedefin mobil olup olmadığı, atış şekli, mesafesi gibi durumlar, beyanlara göre saptanıp sonucuna göre suç vasfının belirlenmesi gerekir. Soruşturma aşamasındaki beyanı hükme esas alınan tanık duruşmada dinlenmemesi suretiyle usule aykırı davranılması, bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 5.6.2008 tarih ve 2008/1500 Esas ve 2008/4787 Karar sayılı kararı. Kazancı Hukuk Otomasyon Programı İçtihat Bilgi Bankası. <http://www.kazanci.com.tr> (erişim tarihi: 06.02.2015).

¹⁶² Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2007, s.514.

¹⁶³ Hâkim, tanık beyanının gerçeğe uygunluğunun değerlendirilmesinde bilirkişi görüşü ve keşif gibi delil değerlendirme araçlarından da faydalanabilir. Bu bağlamda bilirkişi, tanık beyanının ilişkin olduğu somut olaylara ve beyanın kaynağı olarak tanığın kendisinin incelenmesine ilişkin görüş bildirerek beyanın değerlendirilmesine yardımcı olabilir. Keşif ise, tanığın ne denli doğru bilgi sahibi olabileceğinin kontrol edilmesinde hâkim için yol gösterici olacaktır. Feyzioğlu, 1996, s.386-387.

B. Çekinme Hakkını Kullanan Tanığın Beyanının Değerlendirilmesi Sorunu

Çekinme hakkını kullanan bir tanık, duruşma devresi bitinceye kadar bundan vazgeçerek tanıklık yapabilir. Çekinme hakkını önce kullanmaktan vazgeçen tanık da, duruşma sona erinceye kadar, dinlenirken dahi, vazgeçme iradesini geri alarak hakkını kullanabilir ve verdiği eski ifadeden tamamen dönebilir¹⁶⁴. Duruşmadan önce dinlenirken çekinme hakkını kullanmayan, bu hakkını ilk kez duruşma sırasında kullanan tanığın ifadesi hükme esas alınamaz. Bu durum, önceki açıklamasını sunduğu sırada çekinme hakkı bulunmayan, açıklamasını sunduktan sonra çekinme hakkına sahip olan ve duruşmada bu hakkını kullanan tanıklar için de geçerlidir¹⁶⁵.

Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre, duruşma sırasında açıklamalarını sunamaya başladıktan sonra çekinme hakkını kullanan tanığın o ana kadar yapmış olduğu açıklamaların hükme esas alınabilmesi mümkündür. Bu görüşe göre, CMK m. 210'da (CMUK m. 245) sadece duruşmadan önce verilen ifadenin duruşmada okunamayacağı düzenlendiğinden ve bu konuda kanunda başka bir hüküm yer almadığından, Kanun'un bilinçli olarak sustuğu sonucuna varılarak, tanığın o ana kadar vermiş olduğu ifadeler hükme esas alınabilmelidir. Ayrıca Kanun yazılı açıklamanın okunmasını yasaklamaktadır. Tanığın beyanı, duruşmada bir kez elde edildikten sonra tutanaktan okunmasa bile hükme esas alınabilir¹⁶⁶. Oysa tanığın baştan itibaren çekinmesiyle, önce beyanda bulunmaya başlayıp sonradan çekinmesi arasında bir fark bulunmamaktadır¹⁶⁷. Tanık, ifadesine ilk başvurulduğu zaman veya beyanda bulunduktan sonra tanıklıktan çekinme hakkını kullanırsa, o zamana kadar yapmış olduğu beyanın hukuki bir değeri bulunmaz¹⁶⁸. Ayrıca tanıklıktan çekinme hakkı olanların bu hakkı kullanması hiçbir zaman sanık aleyhine değerlendirilemez ve bu konuda delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkesi uygulanmaz¹⁶⁹.

Tanığın çekinme hakkını kısmi olarak kullanmak istemesi durumunda değerlendirme nasıl yapılacaktır? Diğer bir deyişle, bir tanığın bazı hususlar için

¹⁶⁴ Önder, 1963, s.922-923.

¹⁶⁵ Feyzioğlu, 1996, s.212-213.

¹⁶⁶ Feyzioğlu, 1996, s.213-214.

¹⁶⁷ Yıldız, 2002, s.159.

¹⁶⁸ Önder, 1963, s.923.

¹⁶⁹ Yıldız, 2002, s.159.

beyanda bulunup, bazı hususlar için çekinme hakkını kullanması durumunda, beyanda bulunulan kısımlar hükme esas alınacak mıdır? Çekinme hakkı olan bir tanık için esasen alternatif bir hak söz konusudur. Tanık ya beyanda bulunacaktır ya da çekinme hakkını kullanacaktır. Beyanda bulunmayı tercih eden tanık açıklamalarda bulunurken bir kısım için çekinme hakkını kullanamaz. Aksinin kabulü, hatalı sonuçların doğmasına yol açar. Örneğin akrabalık ilişkileri sebebiyle tanıklıktan çekinme hakkına sahip bir kimsenin beyanına başvurulduğunda, bu kimse, sanık ile dost ise sanığın aleyhine olan noktalarda; sanık ile düşman ise sanığın lehine olan noktalarda çekinme hakkını kullanmak isteyebilir. Bu nedenle bir kısım için beyanda bulunmak, bazı hususlar için ise, çekinme hakkını kullanmak isteyen tanığın tanıklıktan çekinmiş olduğu kabul edilmelidir. Ancak beyanda bulunan tanığın çekindiği kısımlar, kendisini veya kanunda gösterilen yakınlarını cezai takibata uğratacak nitelikte ise, bu kısımlar için çekinme hakkını kabul etmek gerekir¹⁷⁰.

SONUÇ

Vicdani ispat sisteminde hâkim kararını ancak duruşmada ortaya konulmuş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Soruşturma evresinde toplanan deliller, duruşma devresinde sanığın huzurunda ortaya konur ve tartışmaya açılır. Böylelikle deliller çelişmeli şekilde değerlendirilerek, gerçeği ne oranda yansıttıkları test edilir.

Tanık beyanı tanığın dinlenmesi suretiyle ortaya konulur. CMK'nın 210/1. maddesinde olayın delilinin bir tanığın açıklamalarından ibaret olması halinde bu tanığın duruşmada mutlaka dinlenmesi gerektiği, daha önce yapılan dinleme sırasında düzenlenmiş tutanağın veya yazılı bir açıklamanın okunmasının dinleme yerine geçemeyeceği belirtilmiştir. Maddedeki, "mutlaka dinlenir" ifadesi, bu kuralın olayın delilinin tek bir tanık olmasıyla sınırlı olduğu izlenimini vermektedir. CMK m.211'de öngörülen istisnalar söz konusu olduğunda, örneğin bir tanığın ölmesi veya akıl hastalığına tutulması ya da bulunduğu yerin öğrenilememesi durumunda, önceden tutanağa geçirilmiş beyanların okunabilmesi, olayın tek delilinin bir tek tanık beyanı olması hali için kabul edilmemeli ve tanık duruşmada mutlaka dinlenmelidir. Şayet tek delil durumundaki tanık ölmüşse veya başka bir nedenle duruşmaya gelmesi mümkün değilse, mahkeme

¹⁷⁰ Önder, 1963, s.925.

başka delil araştırmalı, buna rağmen bir sonuca ulaşamıyorsa da sanığın beraatına hükmetmelidir.

Duruşmada ortaya konulan bütün deliller gibi tanık beyanı da yargılama makamı huzurunda tartışılır. Bu bağlamda hâkim, savcı, müdafii veya katılan vekili olan avukat tanığa duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltilir; ortaya konulan tanık beyanına karşı, taraflara bir diyeceklerinin olup olmadığının sorulur ve tanıkların beyanlarının birbiriyle çelişkili olması durumunda, çelişkinin giderilmesi için yüzleştirme yapılır.

Tanık beyanının değerlendirilmesi diğer bütün delillerde olduğu gibi birbirini tamamlayan iki yöntem izlenerek yapılır. Tanık beyanı gerçeğe uygunluk açaşından önce tek başına, sonra diğer delillerle birlikte değerlendirilir.

Hâkim, tanık beyanının gerçeğe uygunluğunun tek başına değerlendirilmesinde algılama, hafıza, tarafgirlik (önyargı), öyküleme ve tanığın görünüş ile davranışı gibi parametrelerden yararlanmalıdır. Bu bağlamda hâkim öncelikle tanığın olayı veya olguları doğru bir şekilde algılayıp algılamadığını araştırmalıdır. Hâkim daha sonra, tanığın gördüğu, duyduğu, kokladığı, kısaca algıladığı şeyleri doğru bir şekilde akılda tutup tutmadığını araştırmalıdır. Hâkim tanığın tarafgir veya önyargılı bir kişi olup olmadığına da dikkat etmelidir. Çünkü böyle bir kişi belli doğrultuda oluşmuş his ve düşüncelere sahip olduğundan duygularına, eğilimlerine ve düşüncelerine göre olayı adeta yeniden inşa edebilir. Nihayet hâkim, tanığın beyanı ve kullandığı dilin olayı doğru bir şekilde tarif edip etmediğini araştırmalı ve tanığın beyanda bulunma esnasındaki görünüşünü, giyim tarzını, yüz ifadesini, vücut hareketlerini, tepkilerini ve ses tonunu dikkate alarak bir kanaate varmalıdır.

Tanık beyanının gerçeğe uygunluğunun diğer delillerle kontrol edilmek suretiyle yapılan değerlendirilmesinde, diğer delillerle bir bütünün parçaları olarak uyuşup uyuşmadıkları ve birbirlerini tamamlayıp tamamlamadıkları araştırılır. Bu değerlendirmeler sonucunda, hâkim gerçeğe uygun olduğu kanaatini edindiği tanık beyanını delil olarak kabul eder.

KAYNAKÇA

- Arık, F. (1947). İsviçre ve Alman Hukukunda Mahkemede Delillerin İkamesi. *AD*, (9), 814-829.
- Arıkan, B. (1962). Tanık. *ABD*, (2), 129-131.
- Atalay, O. (2009). Delil Kavramı Üzerine. *Haluk Konuralp Anısına Armağan C.2* içinde (s.129-138). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.J. and Hoeksema, S.N. (2002). *Psikolojiye Giriş. Hilgard's Introduction to Psychology 12th Edition* (Çev: Yavuz Alogen). Ankara.
- Balo, Y.S. (2009). *Uluslararası İlke ve Uygulamalar Çerçevesinde Ceza Muhakemesinde Tanık Koruma (Anonim Tanık)*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Baymur, F. (1996). *Genel Psikoloji* (11. Bası). İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Belgesay, M.R. (1949). Davaların Uzamasının Sebepleri Üzerine Bir İnceleme. *İHFM*, 15, 634-659.
- Belgesay, M.R. (1951). *HUMK Şerhi, İspat ve Hüküm Teorileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.
- Bıçak, V. (2011). *Suç Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Canak, E. (2005). *Çapraz Sorgu*. İstanbul: Vedat Kitapçılık Basım Yayım Dağıtım.
- Canpolat, Ş. (1974). *Usul Hukukunda Tanık ve Psikolojisi*. Adana: Kemal Matbaası.
- Centel, N. ve Zafer, H. (2005). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Centel, N. ve Zafer, H. (2015). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Clemens, W.R. (1961). *Germany. The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*. Northwestern University. 52 (3), 277-282. <http://www.jstor.org/stable/1141107> (erişim tarihi: 04.01.2012).

Çolak, H. (2007). *Ceza Yargılaması Hukukunda Çapraz Sorgu*. Ankara: Bilge Yayınevi.

Darbyshire, P. (1995). *English Legal System in a Nutshell*. London: Sweet&Maxwell.

Demirbaş, T. (2013). *Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Eğilmez, N.K. (1955). Şahadet ve Şahidin Psikolojisi. *ABD*, (1), 396-403.

Erem, F. (1973). *Ceza Usulü Hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Erem, F. (1987). *Adalet Psikolojisi*. Ankara: Sevinç Matbaası.

Erman, R.B. (2010). Ceza Muhakemesi Hukukunda Belirti ve İspat Değeri. *Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan. Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 679- 701.

Ertanhan, M. (2005). *Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Feyzioğlu, M. (1996). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık*. Ankara: US-A Yayıncılık.

Feyzioğlu, M. (2002). *Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat*. Ankara: Yetkin Yayınları.

Gardner, T.J. and Anderson, T.M. (2010). *Criminal Evidence Principles and Cases*. Wadsworth: Cengage Learning.

Hannibal, M. and Mountford, L. (2002). *The Law Of Criminal and Civil Evidence Principles and Practice*. Longman.

Jahn, M. (2014). Ceza Yargılaması Hukukunda Delil Değerlendirilmesi ve İnandırıcılık Muhakemesinin Temelleri (Çev: Gülsün Ayhan Aygörmez Uğurlubay). Yener Ünver (Ed.), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Delil ve İspat* içinde (s. 589-603). Ankara: Seçkin Yayınevi.

Kantar, B. (1957). *Ceza Muhakemeleri Usulü*. Ankara.

Karafakih, İ.H. (1952). *Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları*. Ankara.

Karakehya, H. (2009). Ceza Muhakemesinde *Suçluluğun İspatının Tek Delile Dayanması*. Haluk Konuralp Anısına Armağan C.2 içinde (993-1019). Ankara: Yetkin Yayınları.

Karakehya, H. (2015). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi.

Kerdaniel, E.L.D. (1937). *Şahitlik ve Şahidin Psikolojisi*. (Çev: Rasih Yeğen-gil). Ankara.

Keskin, S. (1997). *Temyiz Nedeni Olarak Hukuka Aykırılık*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Kunter, N., Yenisey, F. ve Nuhoglu, A. (2006). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Arıkan Yayınevi.

Morgan, C.T. (2009). *Psikolojiye Giriş*. (Eds. Sirel Karakaş, Rükzan Eski). Konya: Eğitim Akademi Yayınları.

Önder, A. (1963). Ceza Muhakemeleri Hukukunda Şahitlikten Çekinme Hakkı. *İHFM*, 29 (4), 876-932.

Özbek, V.Ö. (2005). *CMK İzmir Şerhi*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Özbek, V.Ö., Kanbur, M.N., Doğan, K., Bacaksız, P. ve Tepe, İ. (2012). *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınları.

Özen, M. (2011). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Gizli Tanıklık Üzerine Değerlendirmeler. (Yayına hazırlayan Çiğdem Güner). *Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Düzenlemeleri ve Uygulamalarına İlişkin Genel Değerlendirmeler*. Ankara Hukuk Toplantıları içinde (s. 57-84). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

- Öztürk, B. ve Erdem, M.R. (2008). *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Öztürk, B., Tezcan, D., Erdem, M.R., Sırma, Ö., Saygılar, Y. ve Alan, E. (2009). *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Pekcanitez, H., Atalay, O. ve Özekes, M. (2007). *Medenî Usûl Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Pickel, K.L. (1993). Evaluation and Integration of Eyewitness Report. *Law and Human Behavior*, 17 (5), 569-595. <http://heinonline.org> (erişim tarihi: 27.07.2012).
- Postacıoğlu, İ.E. (1975). *Medeni Usul Hukuku Dersleri*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.
- Read, F.T. (2006). *Doğrudan ve Çapraz Sorgu*. İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.
- Soyaslan, D. (2010). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Şahin, C. ve Göktürk, N. (2012). *Ceza Muhakemesi Hukuku- II*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Taner, M.T. (1955). *Ceza Muhakemeleri Usulü*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Toroslu, N. ve Feyzioğlu, M. (2006). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Turhan, F. (2009). *Ceza Muhakemesinde Tehlike İçindeki Tanıkların Korunması Türk, Alman ve Avusturya Hukuklarında Karşılaştırmalı Olarak*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Tüzün, N. (1962). Yemin ve Şahadet. *ABD*, (2), 279-286.
- Ünver, Y. (1996). Ceza Yargılaması Hukukunda İspata İlişkin Bir Yargıtay İBK'nın İncelenmesi. *İHFM*, 55 (1-2), 183-218.

Ünver, Y. (2006). Ceza Muhakemesinde İspat, CMK ve Uygulamamız. *Ceza Hukuku Dergisi*, 1(2), 103-205.

Ünver, Y. ve Hakeri, H. (2012). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi.

Woodward, J. (1902). Expert Evidence. *The North American Review*, (175) 551, 486-499. <http://www.jstor.org/stable/25119313> (erişim tarihi: 27.07.2012).

Yenisey, F. (2010). Örgüt Suçu, Muhakemesi ve Gizli Tanık. *Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 397-420.

Yıldız, A.K. (2002). *Ceza Muhakemesinde İspat ve Delillerin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yurtcan, E. (2004). *Ceza Yargılaması Hukuku*. İstanbul: Kazancı Yayınları.

Yücel, M.T. (1991). Ceza Adaletinde Tanık Üzerine. *Ankara Barosu Dergisi*, (5), 737-740.

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 18.2.2014 tarih ve 2013/4-242 Esas ve 2014/79 Karar sayılı kararı. Kazancı Hukuk Otomasyon Programı İçtihat Bilgi Bankası. <http://www.kazanci.com.tr> (erişim tarihi: 06.02.2015).

Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 6.3.2012 tarih ve 2009/3321 Esas ve 2012/3370 Karar sayılı kararı. Kazancı Hukuk Otomasyon Programı İçtihat Bilgi Bankası. <http://www.kazanci.com.tr> (erişim tarihi: 06.02.2015)

Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 7.5.2013 tarih ve 2011/23710 Esas ve 2013/13658 Karar sayılı kararı. Kazancı Hukuk Otomasyon Programı İçtihat Bilgi Bankası. <http://www.kazanci.com.tr> (erişim tarihi: 06.02.2015).

Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 5.6.2008 tarih ve 2008/1500 Esas ve 2008/4787 Karar sayılı kararı. Kazancı Hukuk Otomasyon Programı İçtihat Bilgi Bankası. <http://www.kazanci.com.tr> (erişim tarihi: 06.02.2015).

<http://aihm.anadolu.edu.tr/aihm.asp?y1>(erişim tarihi: 27.07.2015).